

Piotr Siemiątkowski

SKALA, DYNAMIKA I STRUKTURA NAPŁYWU BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH DO RUMUNII

STRESZCZENIE

Artykuł prezentuje analizę procesu napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Rumunii na tle napływu tego rodzaju inwestycji do wszystkich krajów regionu. Oprócz samej skali omawianego procesu przedstawiona została także jego struktura oraz czynniki, które determinują napływ BIZ do Rumunii.

THE SCALE, DYNAMICS AND STRUCTURE OF FDI INFLOWS TO ROMANIA SUMMARY

The article presents an analysis of the process of FDI inflows to Romania on the background of this type of investment flows to all countries of region. In addition to the same scale influx will also examine its structure and the factors that determine FDI inflows to Romania.

WPROWADZENIE

Po chwilowym załamaniu w latach 2001–2003 światowe przepływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) ponownie zaczęły wzrastać. W 2006 roku prawie pobity został rekord wszech czasów z 2000 roku. Wartość inwestycji, które przepłynęły przez światowe rynki, wyniosła wówczas ponad 1,3 bln USD¹. Znaczący i ciągle rosnący udział w tym napływie ma grupa krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Przez wiele lat w grupie tej najwyższe wartości napływów osiągała Polska. W ostat-

¹ *Word Investment Report 2007. Transnational Corporations, Extractive Industries and Development*, UNCTAD, New York–Geneva 2007, s. 251.

nim czasie sytuacja uległa jednak zmianie, gdyż inwestorzy zaczęli poszukiwać nowych lokalizacji swoich przedsięwzięć w omawianym regionie.

Jednym z krajów, które są obecnie chętnie wybierane przez międzynarodowe koncerny stała się Rumunia. Integracja ze strukturami Unii Europejskiej (UE), dogodne położenie geograficzne oraz stosunkowo duży i nienasycony rynek sprawiają, że wielkość lokowanych tu inwestycji kształtuje się ostatnio na jednym z najwyższych poziomów w regionie.

Celem artykułu jest analiza procesu napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Rumunii na tle napływu tego rodzaju inwestycji do wszystkich krajów regionu. Oprócz samej skali napływu zbadana zostanie także jego struktura oraz czynniki, które determinują napływ BIZ do Rumunii.

WIELKOŚĆ NAPŁYWU BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH DO RUMUNII NA TLE NAPŁYWÓW ŚWIATOWYCH

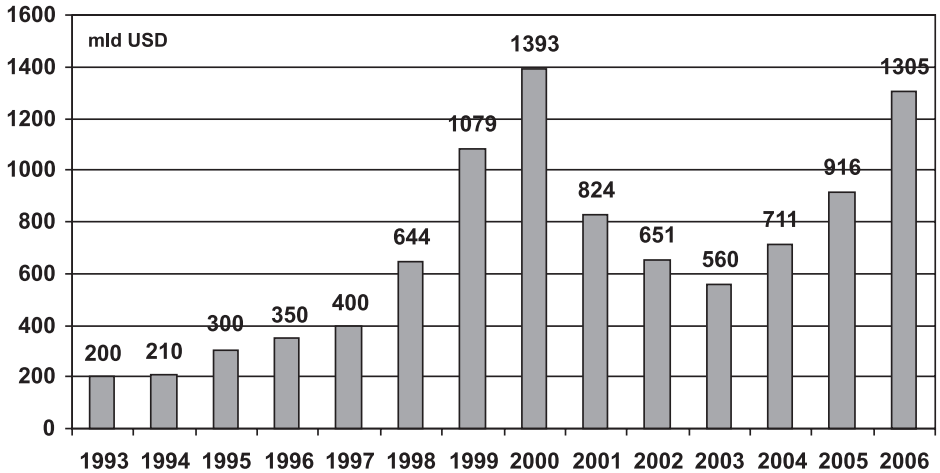
W latach 1993–2000 BIZ na świecie wzrastały w dynamicznym tempie. Przepływ BIZ wyniósł w 1993 roku około 200 mld USD, a w rekordowym 2000 roku prawie 1400 mld USD. W latach 2001–2003 zanotowano pewien spadek światowych napływów inwestycji. Wiąże się go głównie ze spowolnieniem wzrostu gospodarki światowej, z obserwowanym nasyceniem poszczególnych gospodarek inwestycjami oraz wzrostem zagrożenia terrorystycznego². Niemniej skala napływu inwestycji bezpośrednich pozostawała nadal wysoka. Przytoczone rozmiary zjawiska potwierdzają głoszoną w literaturze tezę o dużej roli BIZ w gospodarce światowej³.

Fakt ponownego, znacznego wzrostu światowych napływów inwestycji w latach 2004–2006 dodatkowo potwierdza ciągle poważną (czy wręcz jedną z kluczowych) rolę BIZ w światowej gospodarce. Zaprzecza natomiast różnym głosom, które mówią, iż międzynarodowe przepływy kapitału w formie bezpośrednich inwestycji zagranicznych przechodzą w fazę schyłkową. W 2005 roku roczne napływy BIZ sięgnęły wartości ponad 900 mld USD, co było trzecim wynikiem w historii. W 2006 roku było jeszcze lepiej – światowe przepływy BIZ ukształtowały się na poziomie ponad 1,3 mld USD.

Jak już wcześniej wspomniano, w ostatnich latach dużym zainteresowaniem korporacji transnarodowych cieszy się obszar Europy Środkowo-Wschodniej. W prezentowanym okresie widoczny jest wyraźnie trend wzrostowy. Co więcej, trend ten w latach 2004–2006 znacznie zwiększył swoje nachylenie (zob. rys. 2).

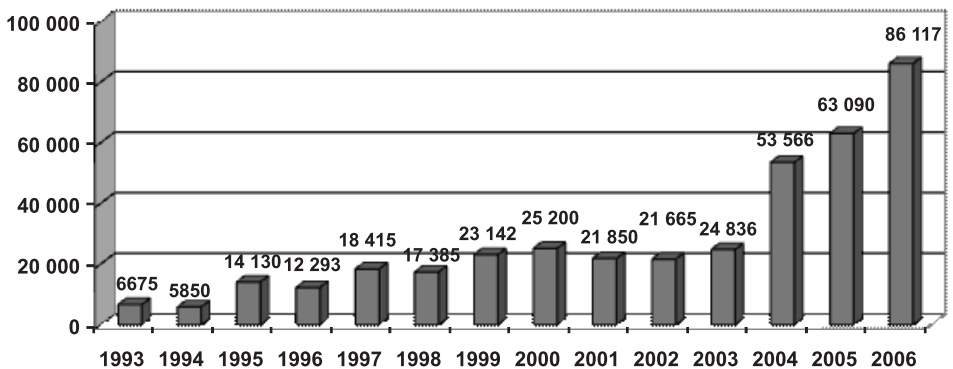
² Ostatni czynnik dotyczy w szczególności USA, w których po atakach z 11 września napływ BIZ zmniejszył się dziesięciokrotnie.

³ Zob. np. J. Dunning, *Determinants of foreign direct investment: globalization induced changes and the role of FDI policies*, Background Paper for the Annual Bank Conference on Development Economics held in Oslo, World Bank, Washington, D.C. 2002; J. Hellen, R. Warząła, *Ocena wpływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych na przekształcenia strukturalne w przemyśle polskim*, [w:] *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w podnoszeniu konkurencyjności polskiej gospodarki*, W. Karaszewski (red.), Wydawnictwo UMK, Toruń 2005, s. 223 i n.

Rysunek 1. Światowy przepływ BIZ w latach 1993–2006 (w mld USD)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Z. Olesiński, *Uwarunkowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych*, [w:] *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne*, Z. Olesiński (red.), Warszawa 1998, s. 40; *World Investment Report 1998. Trends and Determinants*, United Nations, New York–Geneva 1998, s. 361–365; *World Investment Report 1999: Foreign Direct Investment and the Challenge of Development*, New York–Geneva 1999, s. 9; *World Investment Report FDI Policies for Development: National and International Perspectives*, New York–Geneva 2003, s. 249; *World Investment Report 2005. Transnational Corporations and the Internationalization of R&D*, New York–Geneva 2005, s. 303; *World Investment Report 2006. FDI from Developing and Transition Economies: Implications for Development*, New York–Geneva 2006, s. 299; *World Investment Report 2007. Transnational Corporations, Extractive Industries and Development*, UNCTAD, New York–Geneva 2007, s. 251.

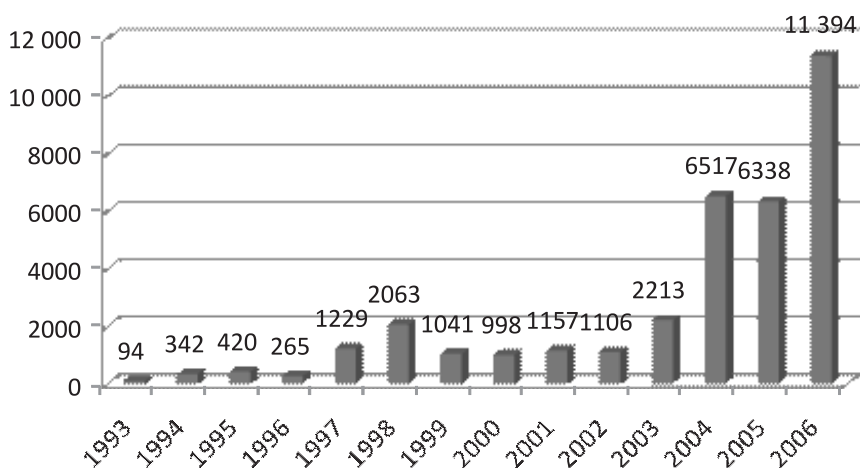
Rysunek 2. Roczne napływy BIZ do Europy Środkowo-Wschodniej w latach 1993–2006 (w mln USD)

Źródło: obliczenia własne na podstawie *World Investment Report*, UNCTAD, za lata 1994–2007.

Napływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Europy Środkowo-Wschodniej kształtowały się w latach 1993–2006 nieco inaczej aniżeli na świecie. Przede wszystkim nie notowano aż tak spektakularnych, kilkukrotnych wzrostów w okresie od 1992 do 2000 roku. Poza tym roczne napływy światowych BIZ w tym okresie ciągle zwiększały się. W ESW natomiast widoczne są lata, w których roczne napływy BIZ były mniejsze aniżeli w roku poprzednim (np. 1994, 1996, 1998). Druga różnica polega na tym, że po roku 2000 w ESW nie nastąpił tak znaczny spadek napływu zagranicznych inwestycji jak to było na świecie.

Analizując dane na rysunku 2, można wskazać cztery wyraźnie wyodrębnione fazy napływu inwestycji, charakteryzujące się różnym poziomem i dynamiką napływu. Faza pierwsza to lata 1993–1994. Skala napływu BIZ do krajów Europy Środkowo-Wschodniej była wówczas stosunkowo niewielka i ukształtowała się łącznie na poziomie około 5,8–6,7 mld USD. W kolejnych latach zauważalny jest znaczący wzrost napływu inwestycji do regionu. Widoczna jest także druga faza, w której roczne napływy kapitału ukształtowały się na poziomie od 14,1 do 18,4 mld USD – średnio 15,55 mld USD rocznie. Nieco większe średnie napływy notowano w latach 1999–2003 – czyli w trzeciej fazie napływu BIZ do krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Roczne wartości napływu wahały się wówczas od 21,7 mld USD do 25,2 mld USD – średnio 21,8 mld USD.

W trzech końcowych latach prezentowanych na rysunku 2 (2004–2006) nastąpiło znaczące przyspieszenie napływu BIZ w omawianym regionie. Ich wartości zwiększyły się kolejno do 53,6, 63,1 oraz 86,1 mld USD. Podstawową przyczyną był fakt przyjęcia większości krajów regionu do Unii Europejskiej oraz poważny wzrost napływu kapitału do Rosji.

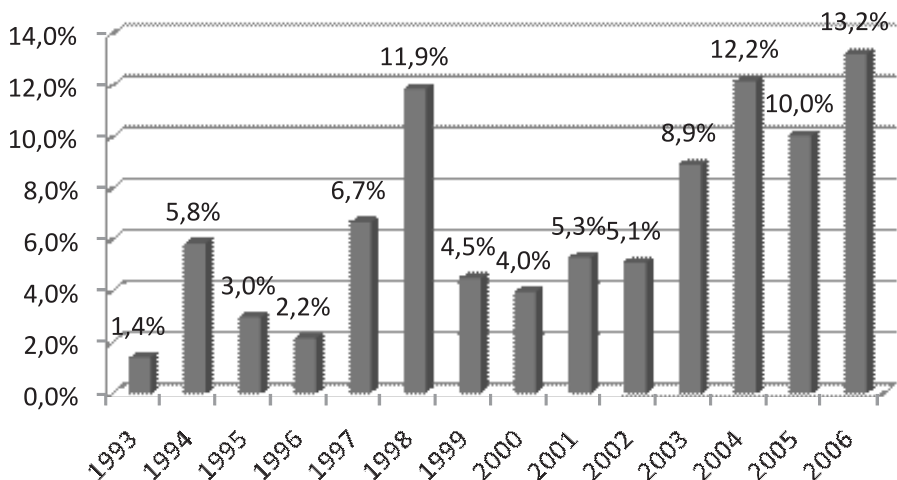
Rysunek 3. Roczne wartości napływów bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Rumunii w latach 1993–2006 (w mln USD)

Źródło: jak dla rysunku 1.

Jak pokazują dane przedstawione na rysunku 3, w latach 1993–1996 Rumunia cieszyła się wręcz znikomym zainteresowaniem zagranicznych inwestorów. Sytuacja zmieniła się nieco dopiero w 1997 roku, kiedy to wartość napływu BIZ wzrosła kilkakrotnie. W kolejnych latach utrzymywała się na stosunkowo stałym poziomie, pomiędzy niespełna 1 mld USD do nieco ponad 2,2 mld USD w roku 2003. W ostatnich latach badanego okresu wartość BIZ lokowanych w Rumunii znacząco wzrosła. W latach 2004–2005 ukształtowała się na poziomie około 6,5 mld USD rocznie. W 2006 roku natomiast zwiększyła się dynamicznie do prawie 11,4 mld USD⁴. Wartość zasobów BIZ w Rumunii zamknęła się na koniec badanego okresu kwotą 41 mld USD⁵.

Wydaje się, że Rumunia zyskała znacznie w oczach inwestorów najpierw dzięki samej perspektywie, a następnie integracji ze strukturami UE. Kraj ten „ucywilizował się” niejako, przyciągając jednocześnie znaczną liczbę inwestorów⁶.

Rysunek 4. Udział napływu BIZ do Rumunii w ich napływie do Europy Środkowo-Wschodniej

Źródło: jak dla rysunku 2.

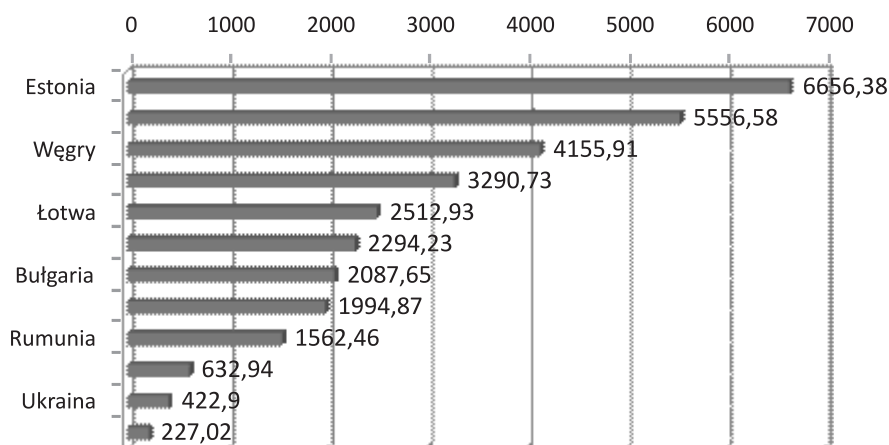
Na stosunkowo zróżnicowanym poziomie kształtował się udział bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Rumunii w ogólnym ich napływie do krajów Europy

⁴ Por. *Notatka informacyjna nr 4/2007 na temat napływu BIZ do Rumunii w 2006 roku*, <http://www.polonia.ro/pol/document.php?doc=43>.

⁵ Dla porównania Narodowy Bank Rumunii podaje kwotę 34 mld EUR.

⁶ E. Sadowska-Cieślak, *Jak silną konkurencją dla Polski w przyciąganiu zagranicznych inwestycji bezpośrednich stanowią Bułgaria i Rumunia?*, [w:] *Bułgaria i Rumunia w Unii Europejskiej. Szansa czy konkurencja dla Polski?*, „Zeszyty BRE Banki – CASE” 2007, nr 88, s. 20.

Środkowo-Wschodniej⁷. Analizując dane przedstawione na rysunku 4, łatwo zauważyć, że w niektórych latach badany odsetek jest stosunkowo niski – od 1,4% do około 5% (w 1993, 1995, 1996, 1999, 2000, 2001, 2002), w innych zaś przekracza wartość 10% (1998, 2004, 2005). W 2000 roku osiągnął najwyższą wartość w badanym okresie – 13,2%.

Rysunek 5. Wartość skumulowana napływu BIZ *per capita* w latach 1992–2006 w poszczególnych krajach Europy Środkowo-Wschodniej (w USD)

Źródło: jak dla rysunku 2.

Warto prześledzić jeszcze wielkości skumulowanych napływów BIZ do badanych krajów. Zasoby inwestycji największe były w badanym okresie w Rosji, ponad 93 mld USD. Nieco mniej inwestycji napłynęło do Polski, łącznie ponad 88,6 mld USD. Na trzecim miejscu znalazły się Czechy, ze znacznie niższą wartością skumulowanych inwestycji – ponad 57 mld USD. Rumunia w tym rankingu ukształtowała się na miejscu piątym (ustępując jeszcze Węgrom). Zasoby inwestycji wyniosły tu ponad 35 mld USD⁸.

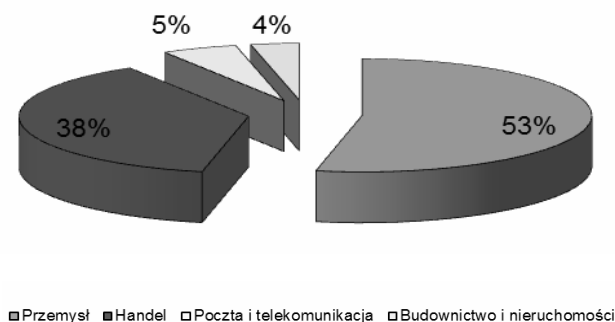
Nieco inaczej wygląda sytuacja w tym obszarze, jeżeli przeanalizuje się wielkości zasobów BIZ w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Lider poprzedniego zestawienia – Rosja, znajduje się tutaj dopiero na trzecim miejscu od końca, na pierwszym jest zaś Estonia, dalej Czechy, Węgry i Słowacja. Rumunia zajmuje czwarte miejsce od końca z wartością zasobów BIZ *per capita* na poziomie 1562,46 USD. Warto na marginesie nadmienić, że takie wartości BIZ *per capita* napływały do Polski zaledwie kilka lat temu.

⁷ G. Górniewicz, P. Siemiątkowski, *Wprowadzenie do międzynarodowych przepływów kapitału*, TNOiK, Toruń 2006, s. 195.

⁸ Obliczenia własne na podstawie *World Investment Report* za lata 2004–2007.

STRUKTURA NAPŁYWU BIZ DO RUMUNII

Analiza zasobów BIZ w Rumunii pod względem ich struktury działowo-gałęziowej pokazuje, że największa część napływających tu inwestycji została ulokowana w przemyśle – 44% ogółu inwestycji. Najwięcej z tej wielkości stanowią inwestycje w przemysł przetwórczy – 32% ogółu BIZ w Rumunii, oraz w górnictwo – 6,1%.

Rysunek 6. Struktura działowo-gałęziowa zasobów bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Rumunii (stan na koniec 2006 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistical Survey on Foreign Direct Investment (FDI) in Romania for 2006, National Bank of Romania 2007, s. 1.

Na drugim miejscu znalazło się pośrednictwo finansowe i ubezpieczenia – 22,2% ogółu inwestycji. Pierwszą trójkę zamyka handel hurtowy i detaliczny – 12,2% wszystkich inwestycji, jakie do końca 2006 roku napłynęły do Rumunii.

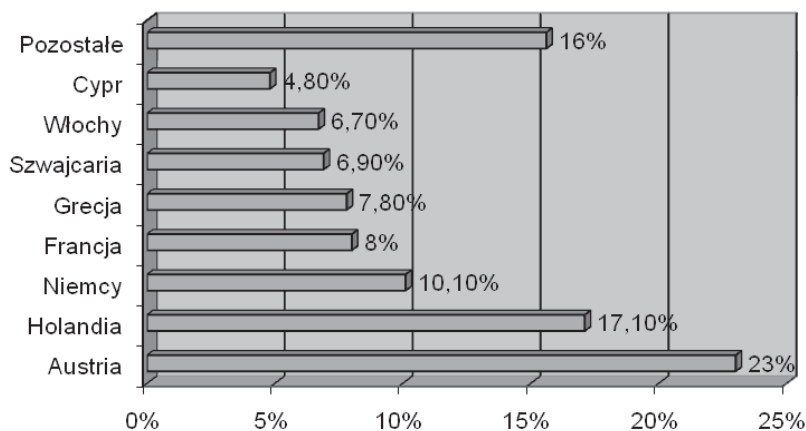
Analizując strukturę geograficzną napływu BIZ do Rumunii, należy stwierdzić, że najwięcej kapitału pochodziło od inwestorów austriackich – 23% zasobów inwestycji. W dalszej kolejności uplasowali się inwestorzy holenderscy – 17,1%.

Od firm niemieckich pochodziło 10% ogółu kapitału, który napłynął do Rumunii. Przedsiębiorstwa z pozostałych krajów zainwestowały w Rumunii nieco mniej kapitału: Francuzi – 8%, Grecy – 7,8%, a Szwajcarzy i Włosi po niecałe 7%.

Biorąc pod uwagę kolejny aspekt struktury BIZ w Rumunii – rodzaj inwestycji, okazuje się, że przedsięwzięcia typu *greenfield* stanowią 48,5% ogółu BIZ. W takim układzie fuzje i przejęcia to 51,5% ogółu inwestycji. Gospodarka rumuńska wykazuje zatem jeszcze stosunkowo wczesne stadium lokalizacji inwestycji, w którym dominują inwestycje typu *brownfield*. Polegają one w dużej mierze na przejmowaniu kontroli nad firmami już istniejącymi na rynku⁹. Przejmowane są często przedsię-

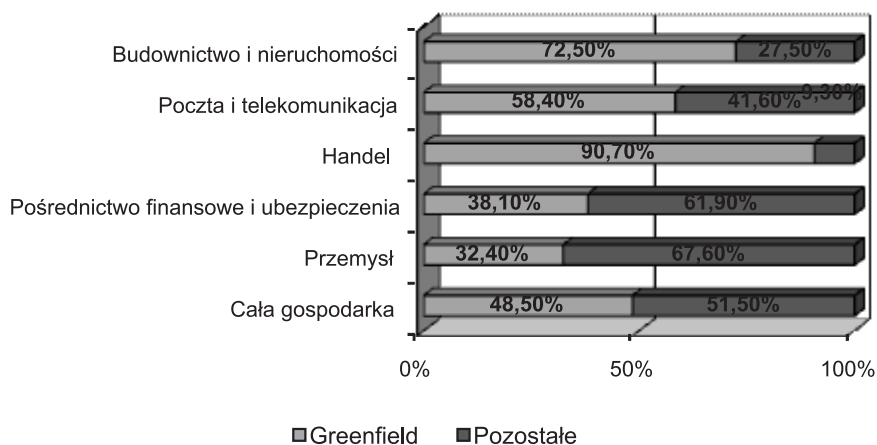
⁹ K. Meyer, S. Estrin, *Entry Mode Choice In Emerging Markets: Greenfield, Acquisition and Brownfield*, Center for East European Studies, Copenhagen Business School, Working Paper, No. 18, Copenhagen 1998, s. 3–4.

biorstwa, które nie radzą sobie za dobrze na rynku, za to ich cena jest atrakcyjna. Po tym stadium gospodarka przechodzi zwykle do kolejnego etapu, polegającego na realizacji inwestycji typu *greenfield* w atrakcyjnych lokalizacjach i na preferencyjnych warunkach. Tego typu inwestycje są szczególnie korzystne dla gospodarki, zwłaszcza ze względu na tworzone przez nowe przedsiębiorstwa miejsca pracy.

Rysunek 7. Struktura geograficzna napływu BIZ do Rumunii (stan na koniec 2006 roku)

Źródło: jak rysunku 6, s. 2.

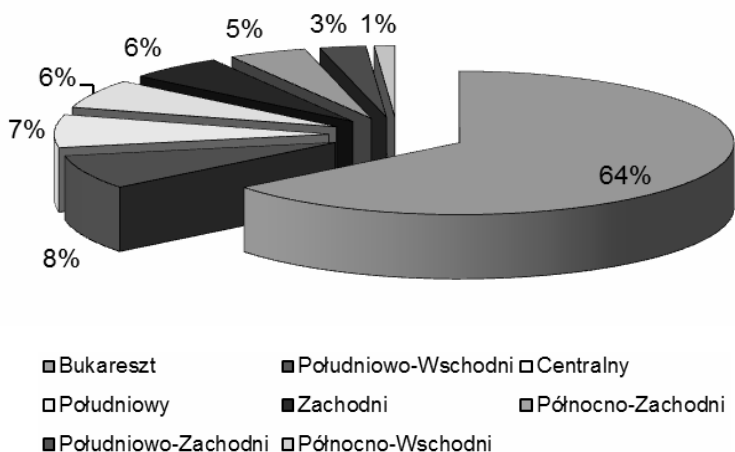

Rysunek 8. Struktura zasobów BIZ w Rumunii pod względem ich rodzajów (stan na koniec 2006 roku)

Źródło: jak dla rysunku 6, s. 3.

Typ podejmowanych inwestycji w dużej mierze zależy w Rumunii od branży, w której lokowany jest kapitał. Niektóre działy charakteryzują się znacząco większym od średniej dla całej gospodarki udziałem inwestycji *greenfield* w całości BIZ. Przykładem może być handel, w którym przewaga inwestycji tego typu jest największa. Stanowią one ponad 90% ogółu inwestycji w tym dziale. Dość duży odsetek nowych przedsięwzięć inwestycyjnych widoczny jest także w budownictwie i nieruchomościach – ponad 72%. Najniższym udziałem inwestycji *greenfield* charakteryzuje się w Rumunii przemysł – 32%.

Jeszcze jednym aspektem struktury BIZ jest ich alokacja regionalna. W tym zakresie Rumunia wykazuje cechy kraju znajdującego się we wczesnym stadium rozwoju oraz brak strategii selektywnego przyciągania inwestorów zagranicznych. Świadczy o tym znacząca koncentracja BIZ wokół stolicy kraju – Bukaresztu. Zlokalizowano tam ponad 64% ogółu inwestycji.

Rysunek 9. Alokacja regionalna zasobów BIZ w Rumunii (stan na koniec 2006 roku)

Źródło: jak dla rysunku 6, s. 4.

Pozostałe regiony przyjęły znacząco mniej BIZ. Region Południowo-Wschodni – 7,7%, Region Centralny 7,4%, Południowy – 6,5%, oraz Zachodni – 5,6%. Reszta regionów przyjęła poniżej 5% ogółu inwestycji.

ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA RUMUNII

Jako nowy członek Unii Europejskiej Rumunia stała się naturalnym kierunkiem ekspansji inwestorów zagranicznych. Ponad 21-milionowy rynek jest drugim po Polsce pod względem wielkości wśród nowych krajów UE. Bogaty potencjał gospodarczy,

intelektualny i turystyczny sprawia, że zagraniczne podmioty coraz częściej wybierają ten kraj jako miejsce lokalizacji swoich przedsięwzięć.

Rozumiejąc konieczność przyciągania jak największej liczby nowych inwestycji, rząd jak i samorzady już wcześniej zdecydowały się na wprowadzenie licznych zachęt dla zagranicznych podmiotów. Większość zachęt podatkowych wygasła jednak z chwilą przystąpienia Rumunii do Wspólnoty. Wkrótce jednak zapowiadane są w zamian inne, nowe rozwiązania wspierające zagraniczne podmioty gospodarcze.

Z zachęt funkcjonujących obecnie, którymi mogą być zainteresowani inwestorzy, warto wskazać ułatwienia szczególnie dla małych i średnich przedsiębiorstw. Mogą one np. skorzystać z tzw. specjalnego reżimu podatkowego, który polega na obniżeniu stawki podatku dochodowego dla mikroprzedsiębiorstw do 2,5% w 2008 roku oraz do 3% w 2009¹⁰. Przewidziano także ulgi dla większych przedsiębiorstw (obroty powyżej 500 tys. euro). Od początku 2007 roku inwestorzy w takich przedsięwzięciach mogą ubiegać się o zwolnienie z podatków lokalnych na okres do 5 lat¹¹.

Państwo na zasadach ogólnych stosuje również subwencjonowanie zatrudnienia. Wysokość i czas wsparcia zależy od tego, z jakiej grupy pochodzi pracownik (bezrobotni dłużej niż 6 miesięcy, absolwenci, bezrobotni powyżej 45. roku życia, niepełnosprawni lub osoby w wieku przedemerytalnym). Przedsiębiorcy mogą też ubiegać się o dofinansowanie szkoleń swoich pracowników, jeśli liczba szkolonych nie przekracza 20% załogi, a szkolenie organizowane jest przez wyspecjalizowaną firmę. Dofinansowaniem może być objęty tylko 1 program szkoleniowy.

Najpopularniejszą formą prawną, w ramach której funkcjonują zagraniczni inwestorzy, jest spółka z o.o. Jest ona chętnie wybierana ze względu na niskie wymagania odnośnie do minimum kapitału oraz uproszczone procedury związane z jej założeniem.

Względnie korzystnie przedstawia się rumuński system opodatkowania dochodów. W przypadku CIT i PIT obowiązuje jednolita stawka w wysokości 16%. Jest zatem znacząco niższa niż np. w Polsce. Jeżeli chodzi o stawki podatku VAT, podstawowa wynosi 19% (czyli także mniej niż w Polsce). Poza tym na niektóre towary obowiązuje stawka obniżona w wysokości 9%. Objęte są nią między innymi leki, protezy i produkty ortopedyczne, podręczniki szkolne, książki i czasopisma, bilety do kina, muzeów itp. oraz zakwaterowanie w hotelach.

Ogólnie należy stwierdzić, że z chwilą wejścia Rumunii do UE pomoc publiczna dla inwestorów została w znaczący sposób ograniczona. Mogą oni właściwie korzystać z przywilejów dostępnych dla ogółu podmiotów gospodarczych. Rząd stara się stworzyć przyjazny klimat inwestycyjny dla wszystkich przedsiębiorstw. Jako pomoc skierowaną wyłącznie dla inwestorów zagranicznych można wskazać utworzenie wyspecjalizowanej organizacji promocji inwestycji ARIS (Agentia Romana pentru

¹⁰ Obroty roczne nie mogą przekraczać 100 tys. euro, a zatrudnienie – 9 pracowników.

¹¹ *Nowe możliwości na Wspólnym Rynku – Rumunia*, <http://www.euroinfo.org.pl/>.

Investii Straine). Jej celem jest wspieranie inwestorów w realizacji projektów. Pomoc ta może polegać na wyszukiwaniu działek inwestycyjnych, wsparciu w negocjacjach z władzami lokalnymi oraz na wyszukiwaniu niezbędnych w danym momencie instytucji otoczenia biznesu.

W ostatnich latach na uwagę zasługuje relatywnie dobra sytuacja makroekonomiczna¹². Rosnący produkt krajowy brutto, malejąca inflacja oraz dobra sytuacja budżetowa sprawiają, że ogólne wrażenie na temat kondycji gospodarki rumuńskiej jest coraz bardziej pozytywne.

Gospodarka rumuńska ma ciągle jeszcze wiele mankamentów, z którymi powinni się liczyć inwestorzy zagraniczni. Najpoważniejszym z nich jest korupcja i biurokracja¹³, z którą można się zetknąć na każdym kroku, w każdym urzędzie. Poza tym warto także wskazać niską wydajność pracy oraz (podobnie jest w innych krajach regionu) rozpoczynające się kłopoty ze znalezieniem odpowiednio wykwalifikowanej, a przy tym taniej siły roboczej.

W najnowszym, międzynarodowym raporcie Doing Business 2008 Rumunia została sklasyfikowana na 48. miejscu¹⁴. Raport porządkuje większość krajów świata pod kątem łatwości i atrakcyjności zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej. Miejsce 48. wśród 178 krajów świata nie wydaje się zbyt odległe, zwłaszcza że lider w przyciąganiu inwestycji w regionie – Polska, został umieszczony dopiero na 74. miejscu.

Doing Business ocenia poszczególne kraje według różnych kryteriów. Pierwsze z nich dotyczy zakładania przedsiębiorstwa. Pod tym kontem Rumunia znajduje się znacznie wyżej aniżeli w ogólnym rankingu – na 26. miejscu. Liczba procedur, które trzeba przeprowadzać, aby założyć firmę, została określona na 6, a czas, po którym przedsiębiorstwo może legalnie działać od zgłoszenia, to 14 dni.

Najlepiej oceniono Rumunię za zasady zaciągania kredytów – na 13. miejscu, oraz za ochronę inwestorów – 33. miejsce. Najgorzej oceniane obszary to zatrudnianie pracowników – 145. miejsce, oraz płatności podatków – 134. miejsce¹⁵.

PODSUMOWANIE

Obserwowany w ostatnich latach dynamiczny wzrost napływu BIZ do Rumunii jest w dużej mierze wynikiem akcesji tego kraju do Unii Europejskiej, a wcześniej samych planów tej akcesji. Zagraniczne podmioty gospodarcze po przeanalizowaniu

¹² W. Paczyński, *Bułgaria i Rumunia w UE – spojrzenie na wybrane trendy makroekonomiczne*, [w:] *Bułgaria i Rumunia*, s. 8–10.

¹³ M. Walewski, *Bułgaria i Rumunia: rynek pracy, edukacja i demografia – wybrane trendy*, [w:] *Bułgaria i Rumunia*, s. 16.

¹⁴ *Doing Business 2008*, World Bank, Washington 2008, s. 6.

¹⁵ Por. J. Wojciechowicz, *Doing Business w 2007 roku – Bułgaria, Rumunia czy Polska? Pytanie dla inwestorów*, [w:] *Bułgaria i Rumunia*, s. 25 i n.

sytuacji w krajach regionu, które wcześniej przystąpiły do Unii, doszły do wniosku, że warto zainteresować się gospodarką rumuńską jako potencjalnym miejscem ulokowania swoich inwestycji. Możliwe jest w ten sposób niejako wyprzedzenie kroku konkurencji, która zdecyduje się zainwestować dopiero po akcesji.

Gospodarka rumuńska nie jest w pełni przyjazna dla zagranicznych podmiotów. Właściwie można powiedzieć, że są tu w ogóle trudności w prowadzeniu działalności gospodarczej właściwe dla gospodarek znajdujących się w tym stadium rozwoju. Lata centralnego zarządzania i związanych z tym wypaczeń odcisnęły swoje piętno szczególnie na sferze instytucjonalnej gospodarki. Niemniej wydaje się, że perspektywy rozwoju gospodarczego, a tym samym perspektywy dla zagranicznych inwestorów, rysują się pozytywnie. Wejście do Unii Europejskiej i integracja z jej strukturami wymusza niejako pozytywne zmiany. To z kolei w połączeniu z wielkością rynku sprawia, że zagraniczni inwestorzy, już dostrzegając przyszłe zmiany, coraz częściej analizują możliwości inwestowania w Rumunii.

LITERATURA

- Doing Business 2008*, World Bank, Washington 2008.
- Dunning J., *Determinants of foreign direct investment: globalization induced changes and the role of FDI policies*, Background Paper for the Annual Bank Conference on Development Economics held in Oslo, World Bank, Washington, D.C. 2002.
- Górniewicz G., Siemiątkowski P., *Wprowadzenie do międzynarodowych przepływów kapitału*, TNOiK, Toruń 2006.
- Hellen J., Warżala R., *Ocena wpływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych na przekształcenia strukturalne w przemyśle polskim*, [w:] *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w podnoszeniu konkurencyjności polskiej gospodarki*, W. Karaszewski (red.), Wydawnictwo UMK, Toruń 2005.
- Meyer K., Estrin S., *Entry Mode Choice In Emerging Markets: Greenfield, Acquisition and Brownfield*, Center for East European Studies, Copenhagen Business School, Working Paper, No 18, Copenhagen 1998.
- Notatka informacyjna nr 4/2007 na temat napływu BIZ do Rumunii w 2006 roku, <http://www.poloniam.ro/pol/document.php?doc=43>.
- Nowe możliwości na Wspólnym Rynku – Rumunia*, <http://www.euroinfo.org.pl/>.
- Paczyński W., *Bułgaria i Rumunia w UE – spojrzenie na wybrane trendy makroekonomiczne*, [w:] *Bułgaria i Rumunia w Unii Europejskiej. Szansa czy konkurencja dla Polski?*, „Zeszyty BRE Banki – CASE” 2007, nr 88.
- Sadowska-Cieślak E., *Jak silną konkurencją dla Polski w przyciąganiu zagranicznych inwestycji bezpośrednich stanowią Bułgaria i Rumunia?*, [w:] *Bułgaria i Rumunia w Unii Europejskiej. Szansa czy konkurencja dla Polski?*, „Zeszyty BRE Banki – CASE” 2007, nr 88.
- Walewski M., *Bułgaria i Rumunia: rynek pracy, edukacja i demografia – wybrane trendy*, [w:] *Bułgaria i Rumunia w Unii Europejskiej. Szansa czy konkurencja dla Polski?*, „Zeszyty BRE Banki – CASE” 2007, nr 88.

- Wojciechowicz J., *Doing Business w 2007 roku – Bułgaria, Rumunia czy Polska? Pytanie dla inwestorów*, [w:] *Bułgaria i Rumunia w Unii Europejskiej. Szansa czy konkurencja dla Polski?*, „Zeszyty BRE Banki – CASE” 2007, nr 88.
- World Investment Report 2007. Transnational Corporations, Extractive Industries and Development*, UNCTAD, New York–Geneva 2007.
- World Investment Report 1998. Trends and Determinants*, United Nations, New York–Geneva 1998.
- World Investment Report 1999: Foreign Direct Investment and the Challenge of Development*, New York–Geneva 1999.
- World Investment Report 2005. Transnational Corporations and the Internationalization of R&D*, New York–Geneva 2005.
- World Investment Report 2006. FDI from Developing and Transition Economies: Implications for Development*, New York–Geneva 2006.
- World Investment Report FDI Policies for Development: National and International Perspectives*, New York–Geneva 2003.

